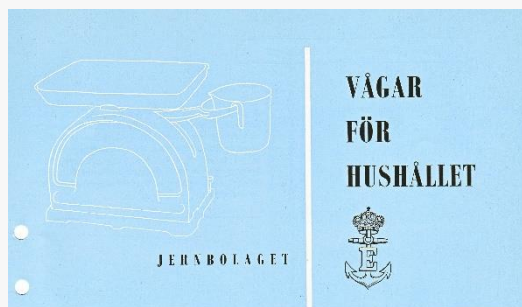


Husmodrar bildar förening

Av Helena Karlsson

Under delar av förra seklet var husmodern kvinnoidealet. Med sitt fokus på hemmet och familjens fortlevnad stod hon som garant för det goda och stabila livet. Genom kvinnans intåg på arbetsmarknaden kom dock andra ideal i förgrunden. Husmodern fick kapitulera, åtminstone för en tid. Idag menar många att hon åter är tillbaka, vilket inte minst populariteten hos



bloggare som Underbara Clara med sin vurm för "det lilla livet" visar. I den här artikeln är det dock äldre tiders husmodrar, och inte minst deras föreningsanda, som står i fokus.



Med huvudansvar för hem och hushåll var husmodern en viktig målgrupp för husgerådstillverkare under 1950-talet. Eskilstuna Jernmanufaktur arkiv, Arkiv Sörmland

Under första världskriget gjorde kvinnorna stora insatser genom kristidskommittéer och kvinnoråd, vilket skapade sammanhållning och gav värde åt kvinnornas ansträngningar. Efter krigets slut fanns en önskan hos många om fortsatt samverkan. År 1919 bildades Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund (SHR), där "hemmens kvinnor samlade sig som en kår". Förbundet var på papperet opolitiskt men i praktiken var rörelsen borgerlig till sin karaktär.

I Sörmland var intresset inledningsvis svalt för att bilda husmodersföreningar. Endast en sörmländsk lokalförening startades i anslutning till husmodersförbundets tillkomst, Nyköpings husmodersförening från 1920. Utbildning i barnavård, konsumentupplysning, förbättring av hemutrustning, rationalisering av hemarbetet liksom tillkomsten av hemkonsulenter var några av de frågor som husmodersföreningarna drev under de första decennierna.

Under andra världskriget kom det stora uppsvinget för husmodersrörelsen. Nu stod åter kvinnosamverkan i fokus på olika sätt i samhället. Kvinnors ansvar för demokratins värde och det svenska folkets framtid lyftes än en gång fram. Hem och familj fick ökad betydelse. En lång rad nya husmodersföreningar tillkom i rask takt. I Sörmland fick föreningen i Nyköping under 1941 sällskap av inte mindre än sex stycken nybildade: Mellösa, Eskilstuna, Gnestaorten, Julita, Strängnäsbygden och Vallby-Hammarby-Sundby, senare tillkom V. Vingåker, Jäder, Katrineholm och Torshälla.

Dräktparad vid Sundbyholm 1957. Foto: okänd. Vallby-Hammarby-Sundby husmodersförenings arkiv, Arkiv Sörmland/Eskilstuna stadsarkiv



Samma år beslutades att även bilda ett länsförbund. Som länets äldsta sammanslutning för husmödrar, fick nyköpingsföreningen uppdraget att anordna festligheterna. På Restaurang Vårdshuset samlades den 12 maj 1941 ett antal kvinnor för att lägga grunden till Södermanlands läns Husmodersförbund av SHR. Anförda av landshövdingefru Gerda Wijkman, som blev länsförbundets första ordförande, skred de församlade till handling.

Vår är ju plikten och modet att sträva
Med dagarnas tunga för hem och för härd.
I stad och på landsbygd, var vi än leva
Är hemmet vår gärning och där är vår värld.
Där ha vi vandrat de tusende stegen
Glömt att ett yrke vi hade, vi och
Glömt att en ensam och svag och förtegen
Blir frejdig och stark stödd av vännernas flock

Systrar, så låten oss verka och tjäna
Bilda en kedja kring hela vårt land.
Ej gäller söndra, det gäller förena
Det gäller stå eniga hand uti hand.

Orden i "Husmödrarnas sång" speglar tidsandan. Samhörighet och en känsla av att tillsammans kunna göra en insats för landet och för den gemensamma framtiden präglade tiden. I praktiken innebar organiserandet inledningen på ett målmedvetet arbete med fokus på hem, familj och barn men också på andra sociala frågor. Studiecirklar, föredrag och utställningar liksom socialt arbete och välgörenhet hörde till husmödrarnas verksamhetsområden.

Under krigsåren och det efterföljande 1950-talet var den sörmländska husmodersrörelsen som starkast. Vid "startåret" 1941 var medlemsantalet i länet 484, efter kriget nästan 800. Som störst var antalet under 1950-talet då över tusen medlemmar fanns registrerade i Sörmland - en siffra som därefter sakta men säkert dalat. Denna utveckling sammanföll väl i tiden med att de traditionella hemmafruarna blev allt färre medan andelen förvärvsarbetande kvinnor ökade. Husmodern var inte längre det kvinnoideal hon tidigare varit, och det var inte självklart att den moderna kvinnan ville associeras med begreppet. En anpassning till samhällsutvecklingen skedde också 1969 när det nationella förbundet ändrade namn till Husmodersförbundet Hem och Samhälle, vilket bättre ansågs spegla den verksamhet som då bedrevs. Sedan 1999



är husmodern helt försvunnen ur namnet, som numera är Riksförbundet Hem och Samhälle.

Husmödrar på svampkurs 1982. Foto: okänd. Vallby-Hammarby-Sundby husmodersförenings arkiv, Arkiv Sörmland/Eskilstuna stadsarkiv

Den här artikeln bygger till stor del på bevarat arkivmaterial. Källor till berättelser som den här och många, många andra går att ta del av hos våra arkiv. Andra lördagen i november varje år har du chansen att besöka flera sörmländska arkiv då den nationella Arkivens dag arrangeras. Varmt välkommen!

Artikel publicerad i Sörmlandsbygden 13 november 2015